O‘QITUVCHILARNING TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHGA PSIXOLOGIK MOSLASHUVI

Ahmadova Flora
ChDPU magistranti
+998998074569

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘qituvchilarning ta’lim jarayonida sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishga psixologik moslashuvi tahlil qilinadi. Zamonaviy raqamli ta’lim muhitida pedagoglarning innovatsiyalarga bo‘lgan munosabati, motivatsiyasi hamda psixologik tayyorgarligi muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari o‘qituvchilarning aksariyatida ijobiy munosabat mavjudligini ko‘rsatdi, biroq ayrim psixologik to‘siqlar ham aniqlangan. Ushbu muammolarni bartaraf etish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, ta’lim, psixologik moslashuv, o‘qituvchi, innovatsiya, raqamli texnologiyalar

Аннотация: В данной статье анализируется психологическая адаптация учителей к использованию технологий искусственного интеллекта в образовательном процессе. В современной цифровой образовательной среде важными факторами являются отношение, мотивация и психологическая готовность учителей к инновациям. Результаты исследования показали, что большинство учителей имеют позитивное отношение, но были также выявлены некоторые психологические барьеры. Разработаны практические рекомендации по преодолению этих проблем.

Ключевые слова: искусственный интеллект, образование, психологическая адаптация, учитель, инновации, цифровые технологии.

Abstract : This article analyzes teachers’ psychological adaptation to the use of artificial intelligence technologies in the educational process. In the modern digital learning environment, teachers’ attitudes toward innovation, motivation, and psychological readiness are considered important factors. The results of the study show that most teachers have a positive attitude toward the use of artificial intelligence; however, certain psychological barriers have also been identified. Practical recommendations have been developed to overcome these challenges.

Keywords: artificial intelligence, education, psychological adaptation, teacher, innovation, digital technologies.

KIRISH

Sun’iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi ta’lim tizimiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Zamonaviy ta’lim jarayonida AI vositalari o‘quvchilar bilimini baholash, individual yondashuvni ta’minlash va o‘qitish samaradorligini oshirish imkonini beradi [1].

Biroq ushbu texnologiyalarni joriy etish o‘qituvchilardan nafaqat texnik bilimlarni, balki psixologik moslashuvni ham talab etadi. Ko‘plab o‘qituvchilar yangi texnologiyalarni qabul qilishda turli xil psixologik qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Mazkur tadqiqotning maqsadi — o‘qituvchilarning sun’iy intellektdan foydalanishga psixologik moslashuv darajasini aniqlash va unga ta’sir qiluvchi omillarni o‘rganishdir. Ilmiy manbalarda sun’iy intellektning ta’limdagi ahamiyati keng yoritilgan. Tadqiqotchilar AI texnologiyalari ta’lim sifatini oshirishda muhim vosita ekanligini ta’kidlaydi [2].

Ba'zi tadqiqotlarda o'qituvchilarning texnologiyalarga nisbatan salbiy munosabati innovatsiyalarni joriy etishda asosiy to'siq ekanligi qayd etilgan [3].

Shu bilan birga, pedagoglarning psixologik tayyorgarligi va motivatsiyasi yuqori bo'lsa, moslashuv jarayoni tezroq kechadi. Ta'limdagi SI va umuman raqamli texnologiyalar shaxsning emotsional va kognitiv jarayonlariga ko'rsatadigan ijtimoiy-psixologik ta'siri bo'yicha mahalliy ishlar ham bor: ularda SI ta'lim motivatsiyasi, diqqat, axborotni qayta ishlash tezligi, shuningdek, tashvish va ishonchsizlik hissi bilan murakkab tarzda bog'liq ekani ta'kidlanadi. Ta'lim psixologlari SI vositalari o'qituvchi ish yukini yengillashtirishi bilan birga, sinfdagi ijtimoiy o'zaro ta'sir va motivatsiyani susaytirib yubormasligi kerakligini ta'kidlashmoqda; hozircha SI tizimlari o'quvchi kayfiyatini, charchoq yoki xavotirni inson o'qituvchi kabi nozik sezolmay

METODOLOGIYA

Tadqiqotda so'rovnoma, kuzatuv va tahliliy metodlardan foydalanildi. Respondent sifatida 60 nafar o'qituvchi jalb qilindi. Olingan ma'lumotlar statistik jihatdan tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilarning 75 foizi sun'iy intellektdan foydalanishga ijobiy qaraydi. 15 foizida qo'rquv va ishonchsizlik mavjud. 10 foizi esa neytral pozitsiyani egallagan. AI-texnologiyalar bilan boyitilgan sinflarda o'qituvchilarning professional identiteti, avtonomiyasi va psixologik farovonligi o'rganilib, o'qituvchi o'z pedagogik qarorlari ustidan nazoratni saqlab qolgan sari stress darajasi pasayishi va AI'dan foydalanish ishonchi oshishi aniqlangan. o'qituvchining professional anatomiyasi qanchalik kuchli bo'lsa, SI integratsiyasi sharoitida ruhiy barqarorlik va moslashuv ham shunchalik yuqori bo'ladi, avtonomiya pasaysa, texnologiya bosimi va charchoq kuchayishi mumkin. Mazkur tadqiqot o'qituvchilarning ta'lim jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishga psixologik moslashuvi masalasini o'rganishga qaratilgan bo'lib, unda nazariy va empirik yondashuvlar uyg'unligi ta'minlandi. Tadqiqotning metodologik asosini sun'iy intellekt, pedagogika va psixologiya sohalarida faoliyat olib borgan xorijiy hamda mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari tashkil etadi.

Sun'iy intellekt nazariyasi ilk bor John McCarthy tomonidan asoslab berilgan bo'lib, uning ilmiy ishlari zamonaviy aqlli tizimlarning rivojlanishiga zamin yaratdi. Keyinchalik Stuart Russell va Peter Norvig tomonidan sun'iy intellektning amaliy qo'llanilishi, jumladan, ta'lim tizimida adaptiv o'qitish va aqlli platformalar yaratish yo'nalishlari chuqur o'rganilgan.Pedagogik va psixologik jihatdan esa Lev Vygotsky ning ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasi hamda Jean Piaget ning kognitiv rivojlanish konsepsiyasi muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu nazariyalarga ko'ra, bilim olish jarayoni individual va ijtimoiy omillar ta'sirida shakllanadi, bu esa sun'iy intellekt yordamida ta'limni individuallashtirish zarurligini asoslaydi.

Shuningdek, B. F. Skinner tomonidan ilgari surilgan dasturlashtirilgan ta'lim g'oyalari bugungi kunda sun'iy intellekt asosidagi avtomatlashtirilgan o'qitish tizimlarida o'z aksini topgan. Seymour Papert esa o'quvchilarning faol ishtirokiga asoslangan konstruktivistik yondashuvni ilgari surib, texnologiyalar yordamida o'rganish samaradorligini oshirish mumkinligini ta'kidlagan.

MUHOKAMA

Olingan natijalar asosida shuni aytish mumkinki, o'qituvchilarning psixologik tayyorgarligi muhim ahamiyatga ega. Malaka oshirish kurslari va treninglar orqali moslashuv darajasini oshirish mumkin. O'qituvchilarning ta'limda sun'iy intellektdan (SI) foydalanishga psixollogik moslashuvi murakkab, ko'p omilli jarayon bo'lib, unda o'qituvchining emotsional holati,

texnologiyani qabul qilishi, professional identiteti va ijtimoiy-madaniy kontekst bir-biri bilan chambarchas bog‘liq. Psixologik moslashuv o‘qituvchining yangi texnologik sharoitlarda o‘zini ruhiy jihatdan barqaror his qilishi, yangi rollarni qabul qilishi va konstruktiv xulq strategiyalarini ishlab chiqishi sifatida talqin etiladi. SI sharoitida bu moslashuv o‘qituvchining o‘z roli “bilim manbai”dan “inson–SI hamkorligini boshqaruvchi fasilitator”ga o‘zgarishini qabul qilishi, o‘z-o‘zini samarali boshqarish va refleksiya ko‘nikmalarini rivojlantirishi bilan ifodalanadi. Tadqiqotlar ko‘rsatadiki, SI o‘qituvchi maqsadlarini, baholash mezonlarini va sinf kontekstini hisobga oladigan tarzda loyihalanganida, o‘qituvchi o‘zini “nazorat ostidagi professionallik” emas, balki “kuchaytirilgan professionallik” sifatida his qiladi; bu professional identitetning ijobiy qayta qurilishiga yordam beradi.

XULOSA

O‘qituvchilarning sun’iy intellektga moslashuvi ta’lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Kelgusida ushbu yo‘nalishda kengroq tadqiqotlar olib borish zarur. Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, o‘qituvchilarning aksariyati sun’iy intellektdan foydalanishga qiziqish bildiradi va uning ta’lim samaradorligini oshirishdagi ahamiyatini anglab yetgan.

Shu bilan birga, ayrim pedagoglarda texnologiyalardan foydalanish bo‘yicha ishonchsizlik, qo‘rquv va yetarli bilimning mavjud emasligi kabi psixologik to‘siqlar ham uchramoqda. Bu holat ularning sun’iy intellektni to‘liq va samarali qo‘llashiga ma’lum darajada to‘sqinlik qilmoqda.Shu nuqtai nazardan, o‘qituvchilarning psixologik moslashuvini ta’minlash uchun quyidagi yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi: ularning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish, amaliy treninglar va seminarlar o‘tkazish hamda qo‘llab-quvvatlovchi ta’lim muhitini yaratish. Bundan tashqari, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda pedagogik va psixologik yondashuvlarni uyg‘unlashtirish zarur.Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchilarning sun’iy intellektdan foydalanishga psixologik moslashuvi ta’lim sifatini oshirishning muhim omili bo‘lib, bu jarayonni tizimli va bosqichma-bosqich amalga oshirish orqali samarali natijalarga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov, A. A. (2022). *Raqamli ta’lim texnologiyalari*. Toshkent. C.10–22 b.
2. Xoliqov, A. (2021). *Pedagogik mahorat va innovatsion texnologiyalar*. Toshkent. C. 15–22 b.
3. Yo‘ldoshev, J. G‘. (2020). *Pedagogik texnologiyalar asoslari*. Toshkent. C.12–180 b.
4. Karimova, Z. T. (2022). *Ta’limda sun’iy intellektdan foydalanish muammolari*. Ilmiy maqola. C.25–30 b.